מפני שיכול א)לחוץ ולילך ולאכול: **גמ'** ב)א"ר יוחנן אין למידין מן הכללות ואפילו במקום שנאמר בו חוץ מדקאמר אפי' במקום שנאמר בו חוץ מכלל דלאו הכא קאי היכא קאי התם קאי ג)כל מצות עשה שהזמן גרמא אנשים חייבין ונשים פטורות ושלא הזמן גרמא אחד נשים ואחד אנשים חייבין וכללא הוא דכל מצות עשה שהזמן גרמא נשים פטורות הרי מצה שמחה והקהל דמצות עשה שהזמן גרמא הוא ונשים חייבות וכל מצות עשה שלא הזמן גרמא נשים חייבות הרי תלמוד תורה פריה ורביה ופדיון הבן דמצות עשה שלא הזמן גרמא ונשים פטורות אלא אמר רבי יוחנן אין למידין מן הכללות ואפילו במקום שנאמר בו חוץ אמר אביי ואיתימא רבי ירמיה אף אנן נמי תנינא ד)עוד כלל אחר אמרו א)כל שנישא על גבי הזב טמא ב)וכל שהזב נישא עליו טהור חוץ מן הראוי למשכב ומושב ג)והאדם ותו ליכא והא איכא מרכב האי מרכב היכי דמי אי דיתיב עליה היינו מושב אנן הכי קאמרינן הא איכא גבא דאוכפא ה)דתניא ד)האוכף טמא מושב והתפוס טמא מרכב אלא שמע מינה אין למידין מן הכללות ואפילו במקום שנאמר בו חוץ אמר רבינא ואיתימא רב נחמן אף אנן נמי תנינא בכל מערבין ומשתתפין חוץ מן המים והמלח [א] ותו ליכא [ב] א] והא איכא ה)כמיהין ופטריות אלא שמע מינה אין למידין מן הכללות ואפי' במקום שנאמר בו חוץ: הכל ניקח בכסף מעשר כו': ר' ו)אליעזר ור' יוסי בר חנינא חד מתני אעירוב וחד מתני אמעשר חד מתני אעירוב ו)ל"ש אלא מים בפני עצמו ומלח בפני עצמו דאין מערבין אבל במים ומלח מערבין וחד מתני אמעשר לא שנו אלא מים בפני עצמו ומלח בפני עצמו דאין ניקחין אבל מים ומלח ניקחין בכסף מעשר מאן דמתני אמעשר כ"ש אעירוב ומאן דמתני אעירוב אבל ז)אמעשר לא מ"ט פירא בעינן כי אתא רבי יצחק מתני אמעשר מיתיבי העיד ר' יהודה בן גדיש לפני ר"א של בית אבא היו לוקחין ציר בכסף מעשר אמר לו שמא לא שמעת אלא כשקרבי דגים מעורבין בהן ואפילו רבי יהודה בן גדיש לא קאמר אלא בציר דשומנא דפירא היא אבל מים ומלח לא אמר רב יוסף לא

לחוץ. לעשות מחילה בינו ובין הקבר שלא יאהיל עליו וכגון בשידה תיבה ומגדל יכנס שם מבעוד יום בעגלות אם ירצה אלמא חזי ליה: **גמ' אין למידין מן הכללות.** כל היכא דתנן כלל לא אמרי' דוקא הוא דאיכא כלל דלא דק במילתיה ואיכא מילי דליתנהו בההוא כלל כי הנך דאמרינן לקמן: **ואפילו במקום שנאמר בו חוץ.** מדבר פלוני דאיכא למימר מדאפקיה להאי וודאי דק בכלליה אפילו הכי לא ילפינן מיניה דדלמא שייר ולא אפיק כל מאי דבעי: **מדקאמר.** רבי יוחנן אפי' מכלל דכי אמר' למילתיה לאו הכא אמרה דהכא נאמר בו חוץ וממילתיה משמע דאכלל שלא נאמר בו חוץ אמרה ומש"ה אמר אפי' כלומר לא מיבעיא היכא דלא נאמר בו חוץ אלא אפי' במקום שנאמר בו חוץ: **ונשים פטורות.** בפרק קמא דקידושין (דף לד.) יליף טעמא: **מצה.** לילה הראשונה חובת עשה היא בערב תאכלו מצות (שמות יב)א] ושאר כל הימים אם רצה להסתפק בבשר בלא לחם אין חובה עליו לאכול: **שמחה.** ושמחת אתה וביתך (דברים יד)ב] הרי נשים במשמע ומצה נמי חובה לנשים במס' פסחים (דף מג.) מהיקישא דלא תאכל עליו חמץ שבעת ימים תאכל עליו מצות ג] כל שישנו בבל תאכל חמץ ישנו בקום אכול מצה ונשים ישנן בבל תאכל חמץ דכל מצות לא תעשה נשים מוזהרות כאנשים (א) בפ"ק דקידושין (דף כט.): **הקהל.** במועד שנת השמטה בחג הסוכות המלך עומד על בימה וקורא לפניהן מצות משנה תורה כדאיתא בסוטה (דף מא.) וכתיב האנשים והנשים והטף ד]: **תלמוד תורה.** נשים פטורות דכתיב ולמדתם אותם את בניכם ה] ולא בנותיכם: **פריה ורביה.** דכתיב פרו ורבו ומלאו (ב) וכבשוה ו] איש דרכו לכבוש ואין אשה דרכה לכבוש (יבמות דף סה:): **פדיון.** בנו הבכור חובה על האב ולא על האם (ג) בקידושין (דף כט.) שמעינן לה מדכתיב תפדה ז] קרי ביה תפדה כל שחייב ליפדות חייב לפדות את בנו ואשה אינה בכלל פדיון עצמה דכתיב (שמות יג)ח] בכור בניך תפדה ולא בנותיך אינה נמי במצות פדיון בנה הבכור: **כל שנישא על גבי הזב.** עליונו של זב דכתיב (ויקרא טו)ט] בכל אשר יהיה תחתיו ואמר בפרק בנות כותים (נדה דף נג.) מאי תחתיו אי נימא תחתיו דזב היינו משכב אלא בכל אשר יהיה הזב תחתיו והיינו עליונו של זב: **חוץ מן הראוי למשכב ומושב.** אבל שאינו ראוי טהור כדאמר בחומר בקודש (חגיגה דף כג:) יכול כפה סאה וישב עליה יהא טמא תלמוד לומר והיושב על הכלי אשר ישב עליו י] מי שמיוחד לישיבה יצא זה שאינו מיוחד לישיבה שאומרים עמוד ונעשה מלאכתנו: **והאדם.** דכתיב והנושא אותם ט] אף הזב במשמע אותם: **תפוס.** דאוכף ארצו"ן בלעז שכרוכב תופס באותו עץ שנקרא ארצו"ן והכי מטמא משום מרכב: **חד מתני אעירוב וחד מתני אמעשר.** האי לא שנו דקאמרינן לקמן: **מים ומלח.** המעורבין מזון הן לטבל בהן פתו: **פירא בעינן.** כדלקמן (עמוד ב') מכלל ופרט: **כי אתא רבי יצחק מתני.** להאי לא שנו אמעשר: **דשומנא דפירא.** אפילו כשאין קרבי דגים מעורבים בו יש שם קצת משמן עם המים ומלח: **אבל מים ומלח.** דעלמא דלאו ציר הוא לא:

מפני שיכול לחוץ ולילך ולאכול. אבל אי לאו הכי לא הוי עירוב אע"ג דחזי לישראל משום דהוי הוא במקום אחד ועירובו במקום אחר והיינו טעמא דת"ק דלא הוי עירוב ולא משום דס"ל כסומכוס ומיהו ר' יהודה משמע דסבר כסומכוס מדקאמר ולאכול וכן קאמר בברייתא לקמן (דף לא.) מערבין לכהן טהור בתרומה טהורה משמע דבעי מידי דחזי ליה: **כל שנישא על גבי הזב.** אם נפרש דהיסט איירי שמסיט כולו הוי כל דוקא ובכמה דוכתי קרי להיסט משא אבל אי איירי בעליונו של זב שאינו מסיט כולו (ד) ושמקצתו נגרר בארץ דלאו היסט הוא כדאמר (ת"כ פ' מצורע) איזהו מגע שהוא ככולו הוי אומר זה היסטו מספקא לר"י אי שייך בכל דבר או לא דעליונו של זב נפקא לן מבכל אשר יהיה תחתיו ט] הזב (ה) אי הוי דומיא דמשכב ומושב שאינו נוהג אלא בדבר הראוי לכך או לא: **כל** שהזב נישא עליו טהור. אומר רבינו תם לטהור מטומאה חמורה דאינו מטמא אדם וכלים אבל טמא טומאה קלה כגון לטמא אוכלין ומשקין אף על גב דאינו ראוי למשכב ומושב ומייתי ראיה מפרק דם הנדה (דף נד:) דקאמרינן אי מה היא עושה משכב ומושב כו' (ו) אף ז)(מדוה) נמי עושה משכב ומושב לטמא אדם לטמא בגדים ומשני אמר קרא היא יא] ולא דמה אי מה היא מטמאה באבן מסמא אף מדוה נמי והשתא כיון שמיעט דמה מדין משכב ומושב מאי קאמרינן תו דליטמא באבן מסמא והא אבן מסמא היינו משכב ומושב דמטעם משכב ומושב הוא דמיטמא כדקתני בתורת כהנים אפילו עשרה כלים זה על זה ואפילו על גבי אבן מסמא מניין תלמוד לומר כל המשכב יב] ואבן מסמא מפרש רבינו תם דהיינו אבן גדולה שיש כלים תחתיה ואין מרגישין הכלים בכובד הזב היושב על האבן שבלא הזב האבן כבידה ביותר ומפרש התם רבינו תם דהכי פירושו אי מה היא כו' כלומר דנהי שמיעטת דמה מטומאה חמורה אכתי מניין שלא יטמא טומאה קלה אף על גב דממעט ממשכב ומושב צריך למעט מטומאה קלה והיינו משום דאפילו דבר שאינו ראוי למשכב ומושב מטמא טומאה קלה ואין נראה דבהדיא כתיב בתורת כהנים תניא כל אשר ישכב עליו הזב יטמא יב] יכול יטמא דבר שאינו ראוי לשכיבה לא מה היא אינה מטמאה כו' יכול הוא והיא לא יטמאו טומאה חמורה אבל יטמאו טומאה קלה תלמוד לומר משכבי יב] אלמא מידי דלא חזי למשכב ומושב טהור לגמרי ונראה לפרש דמה שמרבה בתורת כהנים אבן מסמא מוכל המשכב היינו דוקא לטומאה קלה ושמא בשום מקום ממעט לה מטומאה חמורה אבל מידי דלא חזי למשכב ומושב אפי' טומאה קלה ליכא ולכך אע"ג דמיעט דמה מדין משכב ומושב לענין טומאה חמורה עדיין צריך למעט מדין אבן מסמא שהוא לענין טומאה קלה: **אי** דיתיב עלה היינו מושב. תימה דבקרא כתיב מרכב ומושב ודינן חלוק זה מזה ח)וי"ל דנהי דקרא מחלק בין ישיבה דרכיבה לישיבה דעלמא מ"מ התנא לא קאמר חוץ מן הראוי למשכב ומושב הכל עניני ישיבות קאמר ולא נימא דלא דק בכללי' משום הכי קאמר היינו מושב: **אבל** במים ומלח מערבין. בסמוך מוקי בשמנן לתוכן שמן וקשה לתיפוק לי משום שמן כדפריך לקמן (עמוד ב') אמעשר והכא לא שייך שינויא דהתם ויש לומר דהכא איצטריך דאף על גב דלא הוי השמן מזון שתי סעודות: **מאן** דמתני אמעשר כ"ש עירוב. וקשה הא איכא כמיהין ופטריות ופולין יבשין דאמרינן לקמן דאין מערבין

מסורת הש"ס

גמ' א) גירסת ירושלמי וכמה שבמשניות לילך לחוץ וגירסת רי"ף ללאת לחוץ וגירסת הרא"ש לחוץ ולאכול ב) לקמן כט. קידושין לד. ג) [קידושין שם כט. וש"נ] ד) זבין פ"ה מ"ב ה) תוספתא דכלים ב"ב פ"ב ו) [צ"ל אלעזר] תוס' ז) [צ"ל דמה] ח) [הנוגע במרכב אין טעון כיבוס בגדים כדמוכח בתורת כהנים עי' תוס' פסחים ג. ד"ה שהרי]

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה שמחה וכו' מוזהרות כאנשים דהוקשו נשים לאנשים לכל עונשים שבתורה בפרק קמא דקדושין: (ב) ד"ה פריה ורביה וכו' ומלאו את הארץ וכבשוה: (ג) ד"ה פדיון וכו' על האב ולא על האם בבכורות שמעינן לה מדכתיב תפדה וקרי ביה תפדה כל שחייב לפדות את עצמו חייב: (ד) תוס' ד"ה כל שנישא וכו' מסיט כו' כגון שמקצתו: (ה) בא"ד תחתיו הזב מי הוה דומיא: (ו) ד"ה כל שהזב וכו' מה היא עושה משכב ומושב לטמא אדם ולטמא בגדים אף מדוה נמי וכו' לטמא בגדים כו' ומשני וכו' אף מדוה נמי מטמאה באבן מסמא והשתא כיון וכו' תלמוד לומר כל המשכב:

הגהות הגר"א

[א] גמ' חוץ מן המים והמלח. נ"ב וכו': [ב] והאיכא כמיהין ופטריות. נ"ב ת"כ פ"א פסקא ח (ועמ"ש רבינו בא"ח סי' שפ"ו ס"ק ט"ז ומש"ש ולי קאי אכמהין מבושלין קשה ביותר כו'. עי' רש"י קדושין ל"ד א' ד"ה והאיכא כו' וקים להו לרבנן דלא זייני):

הגהות מהר"ב רנשבורג

א] גמ' הא איכא כמהין ופטריות. נ"ב וכו' צ"ל כמו שהגיה הגאון מהר"א ווילנא. וביאור דבריו בביאוריו לש"ע א"ח סי' שפ"ו ס"ק ט"ז יעו"ש בארוך דקושית הש"ס קאי על ניקח בכסף מעשר. דכמהין ופטריות אינן נקחין כדאיתא בתורת כהנים פ"א פיסקא ח' אבל לענין עירוב לא שייך כלל דממ"נ אם מבושלין הוו מאכל ומערבין בהם כדמוכח בשבת דף ס"ח ע"א ואם חיין הם הל"ל מתבואה שאין מערבין בה כדלקמן דף כ"ט ע"א א"ו כאמור ודפח"ח אף שהוא דלא כרי"ף והרמב"ם. וע"ע גם בתוספות ד"ה מאן דמתני אמעשר נגד הס"כ שהביא הגאון ז"ל. וי"ל:

מסכת שביעית

פרק ב' משנה ב'

מְזַבְּלִין וּמְעַדְּרִין בַּמִּקְשָׁאוֹת וּבַמִּדְלָעוֹת עַד רֹאשׁ הַשָּׁנָה, וְכֵן בְּבֵית הַשְּׁלָחִין. מְיַבְּלִין, מְפָרְקִין, מְאַבְּקִין, מְעַשְּׁנִין, עַד רֹאשׁ הַשָּׁנָה. רַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹמֵר, אַף נוֹטֵל הוּא אֶת הֶעָלֶה מִן הָאֶשְׁכּוֹל בַּשְּׁבִיעִית:

עין משפט
נר מצוה

ב א מיי' פ"א מהלכות משכב ומושב הל' א ופ"ו הלכה ג והלכה ו:
ג ב מיי' שם הל' ו ופ"ז הלכה ח:
ד ג מיי' פ"א שם הל' א ופ"ו הל' ו ופ"ז הלכה ג:
ה ד מיי' פכ"ה מהל' כלים הלכה כ:
ו ה ו מיי' פ"א מהל' עירובין הלכה ט סמג עשין א טוש"ע א"ח סי' שפו סעיף ה:
ז ז מיי' פ"ז מהלכות מעשר שני הלכה ד סמג עשין קלו:

תורה אור

רש"י א) בראשן בארבעה עשר יום לחדש בערב תאכלו מצת עד יום האחד ועשרים לחדש בערב: (שמות יב, יח)

ב) ונתתה הכסף בכל אשר תאוה נפשך בבקר ובצאן וביין ובשכר ובכל אשר תשאלך נפשך ואכלת שם לפני יי' אלהיך ושמחת אתה וביתך: (דברים יד, כו)

ג) לא תאכל עליו חמץ שבעת ימים תאכל עליו מצות לחם עני כי בחפזון יצאת מארץ מצרים למען תזכר את יום צאתך מארץ מצרים כל ימי חייך: (דברים טז, ג)

ד) הקהל את העם האנשים והנשים והטף וגרך אשר בשעריך למען ישמעו ולמען ילמדו ויראו את יי' אלהיכם ושמרו לעשות את כל דברי התורה הזאת: (דברים לא, יב)

ה) ולמדתם אתם את בניכם לדבר בם בשבתך בביתך ובלכתך בדרך ובשכבך ובקומך: (דברים יא, יט)

ו) ויברך אתם אלהים ויאמר להם אלהים פרו ורבו ומלאו את הארץ וכבשה ורדו בדגת הים ובעוף השמים ובכל חיה הרמשת על הארץ: (בראשית א, כח)

ז) כל פטר רחם לכל בשר אשר יקריבו ליי' באדם ובבהמה יהיה לך אך פדה תפדה את בכור האדם ואת בכור הבהמה הטמאה תפדה: (במדבר יח, טו)

ח) וכל פטר חמר תפדה בשה ואם לא תפדה וערפתו וכל בכור אדם בבניך תפדה: (שמות יג, יג)

ט) וכל הנגע בכל אשר יהיה תחתיו יטמא עד הערב והנושא אותם יכבס בגדיו ורחץ במים וטמא עד הערב: (ויקרא טו, י)

י) והישב על הכלי אשר ישב עליו הזב יכבס בגדיו ורחץ במים וטמא עד הערב: (ויקרא טו, ו)

תוס' יא) ואם על המשכב הוא או על הכלי אשר הוא ישבת עליו בנגעו בו יטמא עד הערב: (ויקרא טו, כג)

יב) כל המשכב אשר ישכב עליו הזב יטמא וכל הכלי אשר ישב עליו יטמא: (ויקרא טו, ד)

הגהות

גמ' מדקאמר אפי' כו'. ואולי צ"ל ואפי' בוי"ו. עי' תוס' מנחות דף מ: ד"ה תכלת: [דברי נחמיה]

ושלא הזמן גרמא אחד אנשים ואחד הנשים חייבין. כ"ה הגי' בקדושין. ועיין סוכה (כ) ברש"י ותוס' וגליון הגרע"א שם. (רש"ש)

רבינו חננאל

פרק שלישי בכל מערבין ומשתתפין חוץ מן המים ומן המלח כו'. א"ר יוחנן אין למדין מן הכללות ואפילו במקום שנאמר בהן חוץ פי' כל מקום שיאמר כל כגון זה כל וכך לא תאמר כיון שאמר חוץ אין לך דבר היוצא מן הכלל הזה אלא המפורשין אלא יש הרבה זולתן יוצאין מן הכלל. ואסיקנא בקדושין תנן כל מצות עשה שהזמן גרמא נשים פטורות ואנשים חייבין כו' והתם א"ר יוחנן אין למדין מן הכללות ואפי' במקום שנאמר בהן חוץ. אמר אביי אף אנן נמי תנינא הכי במסכת זבים פ"ה עוד כלל אמרו כל הנישא ע"ג הזב טמא. וכל שהזב נישא עליו טהור חוץ מן הראוי למשכב ולמושב והאדם ואקשינן כללא הוא דליכא והא איכא מרכב ואמרינן מרכב מאי ניהו אי דאיכא עליה היינו מושב. ולטעמיך מי לא כתיב מושב וכתיב מרכב אלא מרכב [גבא]

לא נצרכה [א]אלא שנתן לתוכן שמן אמר ליה אביי ותיפוק ליה משום שמן לא צריכא [ב]שנתן דמי מים ומלח בהבלעה ובהבלעה מי שרי אין והתניא בן בג בג אומר א]בבקר [ג]מלמד שלוקחין בקר על גב עורו ובצאן מלמד שלוקחין צאן על גב גיזתה וביין מלמד [ד]שלוקחין יין על גב קנקנו ובשכר מלמד [ה]שלוקחין תמד משהחמיץ א"ר יוחנן מאן דמתרגם לי בבקר אליבא דבן בג בג א)מובילנא מאניה אבתריה לבי מסותא מאי טעמא כולהו צריכי לבר מבבקר דלא צריך מאי צריכי דאי כתב רחמנא בבקר הוה אמינא בקר הוא דמזדבן על גב עורו משום דגופיה הוא אבל צאן על גב גיזתה דלאו גופיה הוא אימא לא ואי כתב רחמנא בצאן על גב גיזתה הוה אמינא משום דמחובר בה אבל יין ע"ג קנקנו אימא לא ואי כתב רחמנא ביין הוה אמינא משום דהיינו נטירותיה אבל תמד משהחמיץ דקיוהא בעלמא הוא אימא לא כתב רחמנא שכר ואי כתב רחמנא בשכר הוה אמינא מאי שכר דבילה קעילית דפירא הוא אבל יין על גב קנקנו אימא לא ואי כתב רחמנא יין על גב קנקנו דהיינו נטירותיה אבל צאן על גב גיזתה אימא לא כתב רחמנא צאן דאפילו על גב גיזתה בבקר למה לי וכ"ת אי לא כתב רחמנא בבקר הוה אמינא צאן על גב עורה אין על גב גיזתה לא כתב רחמנא בבקר לאתויי עורו אייתר ליה צאן לאתויי גיזתה אי לא כתב רחמנא בקר לא הוה אמינא צאן על גב עורה אין על גב גיזתה לא דאם כן לכתוב רחמנא בקר דממילא אייתר ליה צאן וכיון דכתב רחמנא צאן דאפילו על גב גיזתה בבקר למה לי השתא צאן על גב גיזתה מיזדבנא בקר על גב עורו מיבעיא א] היינו דקאמר רבי יוחנן מאן דמתרגם לי בבקר אליבא דבן בג בג מובילנא מאניה לבי מסותא במאי קא מיפלגי רבי יהודה בן גדיש ור"א והני תנאי דלקמן ר' יהודה בן גדיש ור"א דרשי רבויי ומיעוטי והני תנאי דרשי כללי ופרטי ר' יהודה בן גדיש ור"א דרשי ריבויי ומיעוטי [א]ונתתה הכסף בכל אשר תאוה נפשך ריבה בבקר ובצאן וביין ובשכר מיעט ובכל אשר תשאלך נפשך חזר וריבה ריבה ומיעט וריבה ריבה הכל מאי רבי רבי כל מילי ומאי מיעט לר"א מיעט ציר לר' יהודה בן גדיש מיעט מים ומלח והני תנאי דרשי כללי ופרטי [ג]דתניא ונתתה הכסף בכל אשר תאוה נפשך כלל בבקר ובצאן וביין ובשכר פרט ובכל אשר תשאלך נפשך חזר וכלל כלל ופרט וכלל אי אתה דן אלא כעין הפרט [י]מה הפרט מפורש פרי מפרי וגידולי קרקע אף כל פרי מפרי וגידולי קרקע ותניא אידך מה הפרט מפורש ולד ולדות הארץ אף כל ולד ולדות הארץ מאי בינייהו אמר אביי דגים איכא בינייהו למאן דאמר פרי מפרי וגידולי קרקע הני דגים גידולי קרקע נינהו למאן דאמר ולד ולדות הארץ דגים ממיא איברו ומי אמר אביי דגים גידולי קרקע נינהו והאמר אביי

אכל

לא נצרכה. הא דמתני ר' יצחק מים ומלח המעורבין ניקחין אלא כשנתן לתוכן שמן: בהבלעה. בשביל המים והמלח קנה השמן ביוקר והבליע בו דמיהן וכי האי גוונא שרי רבי יצחק: והתניא. בניחותא: בבקר. הואיל וכתיב בכל אשר תאוה נפשך[א] למה לי למיכתב בבקר ובצאן וביין ובשכר[א] אלא לדרשות בבקר ללמדך שלוקחים בקר אגב עורו ויצא העור לחולין ואין צריך למוכרו ולחזור ולאכלו בירושלים: אגב גיזותיה. אע"ג דאיכא תרתי עור וגיזה דנפקי לחולין: אגב קנקן. חבית של חרס שהיין שמור בתוכו ויצא הקנקן לחולין: תמד. שנותנים מים בחרצנים ולכשהחמיץ שנגמרה תסיסתו הוי כיין אלמא מדקתני בבקר אגב עורו אלמא בהבלעה שרי ואע"ג דעור באפי נפשיה לא חזי למידי דמאכל בעינן כדכתיב ואכלת[א]: מאן דמתרגם בקר. דאיצטריך למיכתביה אליבא דבן בג בג כו': עורו. המחובר לבשר ואינו יכול להפשיטו מחיים: אבל גיזה. יכול לגוזזה מחיים והוה אמינא דליתסר דלא גופא דפירא הוא: קיוהא. כמו תקהינה שיניו (ירמיהו לא)[ב] כלומר לאו פירא ממש הוא אלא מים בעלמא שנכנס בהן קיוהא של חרצנים איגרו"ס בלעז: ואי כתב שכר הוה אמינא. הבלעה לעולם אסירא והאי שכר לאו תמד הוא דנילף מיניה דיהיב דמים של מים בהבלעה אלא האי שכר דבילה קעילית היא מאותו מקום דמשכרא כדאמרינן בכריתות (דף יג:) אכל דבילה קעילית ונכנס למקדש חייב: דאם כן. דלאו לאו למישרי גיזות הוא דאתא אלא עור לא הוה כתיב קרא צאן אלא בקר דלית ליה גיזות: במאי קא מיפלגי רבי יהודה ורבי אליעזר. דאמרי תרוייהו דגים ניקחין ובציר הוא דפליגי: והני תנאי דלקמן. דדרשי פרי מפרי וגידולי קרקע וולד ולדות הארץ ותרוייהו ממעטי דגים וכ"ש ציר: ה"ג לר"א מיעט ציר ולרבי יהודה מיעט מים ומלח. דלאו ציר: ה"ג דתניא ונתתה הכסף וגו': פרי מפרי. עגל נולד מאמו וכן שה וענבים מחרצנים שזורעין החרצנים: וגידולי קרקע. שכולן ניזונין וגדילין מן הקרקע: ולד ולדות הארץ. שנבראו מן הארץ במעשה בראשית: דגים. גידולי קרקע נינהו קסבר שהדגים ניזונין מן הקרקע:

פוטיתא

מערבין בהן אף על גב דמסתמא נקנין בכסף מעשר דפרי מפרי הן וגידולי קרקע ויש לומר הא דאין מערבין בהן היינו משום דלא חזו אלא ע"י תיקון וגבי עירוב צריך שיהו ראויין לאכילה בשעה שהעירוב חל אבל לטמא טומאת אוכל או ליקח בכסף מעשר שפיר דמי כיון דחזו על ידי תיקון אבל דבר שאין צריך תיקון אם ניקח בכסף מעשר כל שכן דמערבין בו וכן משני לקמן ג)אכפניות דלענין טומאת אוכל שאני דראוי למתקן על ידי האור ומתני' דמעילה דקתני ובמזון שתי סעודות לעירוב וכזית לטמא טומאת אוכלין דמשמע דהא בהא תליא כדאמר לקמן ד)היינו בדבר שאין צריך תיקון ורבא דאמר וכי מערבין בתפוחים לחדודי ההוא מדרבנן עבד דהא אטו מי לא הוה ידע דניקח בכסף מעשר דהוי פירי מפירי וגדולי קרקע דאין לומר דמיירי בתפוחים של יער דצריך למתקן דאם כן לא מייתי שפיר ממתני' דמעילה:

הוה אמינא מאי שכר דבילה קעילית. כל הני דרשות מיתורא דביתי"ן דריש דפרטי צריכי לפרט וכלל דממה נפשך צריכי תרי מינייהו כדאמר בפרק קמא דקדושין (דף יז.) גבי הענקה דאי כתיב צאן[ג] הוה אמינא גידולי קרקע לא ואי כתיב גורן[ג] הוה אמינא בעלי חיים לא ושאר פרטי נמי שמא צריכי לשום דרשה ועוד דבשבועות פ"ג (דף כג.) ובפרק בתרא דיומא (דף עו.) פריך ואימא דבילה קעילית ומשני גמר שכר[א] שכר[ד] מנזיר והכא נפקא לן מדמרבינן יין אגב קנקן אלא התם אצטריך שכר שכר דלא נימא שכר גופיה דבילה קעילית היא והכא אבי"ת דבשכר קאי וקשה דהיכי קאמר הכא דה"א דבי"ת דבשכר לדבילה קעילית אתא הא מכלל ופרט נפקא דהוו פירי מפירי ועוד הקשה מה"ר שמואל דהיכי בעי למימר התם דשכר גופיה לדבילה קעילית והאמר הכא דאי לאו יתור דיין אגב קנקן ה"א דבי"ת דבשכר לדבילה קעילית ויש לומר דשכר גופיה בעי למימר לדבילה קעילית בעינן והכא בדבילה מעורבת עם המים שכך רגילים לתקנם וחשיב טפי מתמד ואם תאמר אמאי לא מוכח התם דשתיה בכלל אכילה מדמרבינן תמד ואמר רחמנא ואכלת[א] וליכא למימר ע"י אניגרון כדאמרינן התם דמידי דמשכר בעינן הואיל ואתי מריבויא דבשכר וי"ל דואכלת לא קאי אביתי"ן אלא אגופיה דקרא דהא עור וגיזה וקנקן לאו בני אכילה נינהו:

הוה אמינא צאן על גב עורו אין. ואם תאמר והא נפקא לן מיין אגב קנקן דעור נמי חשיב שומר כדאמרי' בהעור והרוטב (חולין דף קיח.) וי"ל דעור לא הוי כל כך שומר לבשר דמשהופשט לא הוי שומר אבל יין אי אפשר בלא קנקן:

לירעה

עין משפט נר מצוה

ח א ב שם הלכה י:
ט ג מיי' פ"ח שם הלכה א:
י ד מיי' שם הלכה ב:
יא ה מיי' פ"ז שם הלכה ו:
יב ו מיי' שם הל' ג:

רבינו חננאל

דאוכפא דבהדי דרכיב מחית ידיה עליה ותנן בתוספתא בכלים [בב"ב] פרק ב' האיכוף מטמא מושב והתופס שלו מטמא מרכב ושאר כל התופיות שבצדדין אם היו רחבות טפח טמאין יש מי שמפרש התופיות הזונות והן העצים הנתונים בטיפשא שבאחור ושלפנים. כדכתיב (מלכים א' כב) והזונות רחצו והן פיני המרכב שניטנפו מן הדם. פי' האיכוף העץ שאחורי הסרג והתפוס העץ שלפניו שאוחז בידו בעת שהוא עולה לרכוב והנה אלו לא מושב ולא מרכב וטמאין ש"מ אין למדין מן הכללות. וכן שנינו בכל מערבין חוץ מן המים ומן המלח והא איכא כמיהין ופטריות נמי כמו (המים ומן המלח) [מים ומלח] ואמרינן לא שנו אלא מים בפ"ע ומלח בפ"ע אבל שניהן יחד ניקחין. מאן דמתני אמעשר שניקחין כ"ש עירוב שמערבין כו'. כי אתא ר' יצחק מתני אמעשר ואותבינן עליה מהא דתניא יהודה בן גדיש לפני ר' אליעזר של בית אבא היו לוקחין ציר בכסף מעשר. אמרו לו שמא לא שמעתה [אלא] בציר שקרבי דגים מעורבין בהן. ואפי' יהודה בן גדיש לא אמר [אלא] בציר דשומנא דפירא הוא אבל מים ומלח דברי הכל לא ופריק רב יוסף הא דתני ר' יצחק כגון שנתן שמן על גבי המליח והבליע לו דמי מים ומלח בשמן. פי' ששוה השמן לבדו חצי איסר. וא"ל הריני קונה מאצלך השמן לבדו באיסר והמים והמלח בחנם. ומנ"ל דכי האי גוונא שרי דתניא בן בג בג אומר ונתתה הכסף בכל אשר תאוה נפשך בבקר ובצאן וגו' לא הי' לו לומר בבקר ללמד שלוקחין בקר על גבי עורו. פי' מבליע דמי עור בבשר. בצאן כו': **א"ר** יוחנן מאן דמתרגם לי בבקר אליבא דבן בג בג מובילנא מאניה בתריה לבי מסותא. פי' אני משמשו כתלמיד לרב מ"ט הני כלהו בצאן וביין ובשכר צריכ' [לבד] מבבקר דלא הוה צריך דאתי מהני אמאי כתביה רחמנא ולא אשתכח ליה תרגומא ובמאי פליגי יהודה בן גדיש דמרבה ליקח ציר במעות מעשר שני ור' אליעזר דאוסר והני תנאי דבעינא למימר לקמן ואמרי' (נמי) יהודה בן גדיש ור' אליעזר דרשי התורה ברבויי ומיעוטי כתיב ונתתה הכסף בכל אשר תאוה נפשך ריבה כל דבר שתתאוה וחזר וכתב בבקר ובצאן ביין ובשכ' מיעט כל דבר ולא התיר אלא [אלו] בלבד. עוד חזר וכללו בכל אשר תשאלך נפשך חזר וריבה לך כל דבר שתשאלך נפשך ריבה ומיעט וריבה למדנו כל שהוא בתורה כעניין הזה דרשינן לא חזר ריבוי באחרונה אלא שריבה הכל. מאי רבי הכל אי הכי מיעוט למאי אתא ואמרינן אתא לר' אליעזר למעט [ציר] קסבר בעינן עיקר פירי והאי שומנא דפירי הוא ליהודה בן גדיש למעוטי מים ומלח. הני תנאי דרשי כללי ופרטי דתניא ונתתה הכסף בכל אשר תאוה נפשך כלל בבקר ובצאן וביין ובשכר ופרט ובכל אשר תשאלך נפשך חזר וכלל כלל ופרט וכלל אי אתה דן אלא כעין הפרט מה הפרט מפורש פרי מפרי וגדולי קרקע אף כל פרי מפרי וגדולי קרקע האי תנא דספרי דבי רב ודבי ר' ישמעאל תנא מה הפרט מפורש וולד וולדות הארץ אף כל וולד וולדות הארץ. מאי בינייהו אמר אביי דגים איכא בינייהו. האי תנא דמרבי כל דהוא פרי מפרי וגדולי קרקע מרבי אפי' דגים דהני נמי גדולי קרקע נינהו. ואקשינן דאביי אדאביי אי דגים גדולי

מסורת הש"ס

גמ' א)[ב"מ מח. סנהדרין סב:] ב)ב"ק נד: סג. נזיר לה: תוס' ג)[דף כח:] ד)[דף כט.]

הגהות מהר"ב רנשבורג

א] גמ' היינו דקאמר ר' יוחנן מאן דמתרגם לי בבקר אליבא דבן בג בג. עי' ב"ק דף נד ע"א תוס' ד"ה חמור דבור וכו' וב"מ ד' נה ע"א ד"ה חמור וכו' וצ"ע שלא הקשו מן בבקר דהכא ולא שייך תירוצם:

הגהות

גמ' ריבה הכל מאי כו'. נ"ב ס"א ריבה הכל לר"א מאי רבי רבי כל מילי ומאי מיעט מיעט ציר לרבי יהודה בן גדיש מאי רבי רבי כל מילי ומאי מיעט מיעט מים ומלח כו':
(חכמת מנוח)

תורה אור

גמ' א] וְנָתַתָּה הַכֶּסֶף בְּכֹל אֲשֶׁר תְּאַוֶּה נַפְשְׁךָ בַּבָּקָר וּבַצֹּאן וּבַיַּיִן וּבַשֵּׁכָר וּבְכֹל אֲשֶׁר תִּשְׁאָלְךָ נַפְשֶׁךָ וְאָכַלְתָּ שָּׁם לִפְנֵי יְיָ אֱלֹהֶיךָ וְשָׂמַחְתָּ אַתָּה וּבֵיתֶךָ: (דברים יד, כו)

רש"י ב] כִּי אִם אִישׁ בַּעֲוֹנוֹ יָמוּת כָּל הָאָדָם הָאֹכֵל הַבֹּסֶר תִּקְהֶינָה שִׁנָּיו: (ירמיהו לא, כט)

תוס' ג] הַעֲנֵיק תַּעֲנִיק לוֹ מִצֹּאנְךָ וּמִגָּרְנְךָ וּמִיִּקְבֶךָ אֲשֶׁר בֵּרַכְךָ יְיָ אֱלֹהֶיךָ תִּתֶּן לוֹ: (דברים טו, יד)

ד] מִיַּיִן וְשֵׁכָר יַזִּיר חֹמֶץ יַיִן וְחֹמֶץ שֵׁכָר לֹא יִשְׁתֶּה וְכָל מִשְׁרַת עֲנָבִים לֹא יִשְׁתֶּה וַעֲנָבִים לַחִים וִיבֵשִׁים לֹא יֹאכֵל: (במדבר ו, ג)